PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

DARSLIKLARDAGI OMMABOP MATNLARNING MUAMMOLI TA'LIM DASTURLARIGA MOSLIGI

Bozorboyeva Shahrizoda Ilhomjon qizi
Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti
Filologiya va ijtimoiy ishlar fakulteti
Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili yo'nalishi talabasi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20615748

Annotatsiya: Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarni faqat nazariy bilimlar bilan ta'minlash emas, balki ularning turli amaliy ko'nikmalarini ham rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. Shu sababli o'qitish jarayonida samarali metodlardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Shunday metodlardan biri muammoli ta'lim metodlari bo'lib, u o'quvchilarni faqat tayyor ma'lumot bilan tanishtirish bilangina cheklanmay, balki ularning mustaqil fikrlashi, muammolarni hal qila olish qobiliyati hamda tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Zamonaviy ta'lim, tizim, muammo, tanqidiy fikrlash, passiv tinglovchi, interaktiv tahlil, rivojlantiruvchi, amaliy, ijtimoiy ko'nikmalar.

Muammoli ta'lim jarayonida o'quvchilar real hayotda uchrashi mumkin bo'lgan vaziyatlar asosida fikrlashga undaladi. Bunda ular muammoni tahlil qiladi, turli yechim variantlarini ilgari suradi va eng maqbul qarorni topishga harakat qiladi. Natijada o'quvchilarda mustaqil izlanish olib borish, o'z fikrini asoslab berish hamda jamoa bilan hamkorlikda ishlash ko'nikmalari shakllanadi. Shu jihatdan ushbu metod ta'lim jarayonini yanada samarali, mazmunli va qiziqarli tashkil etishga yordam beradi. Maktab ta'limini takomillashtirishda muammoli ta'lim metodlarining o'rni alohida ahamiyatga ega. Chunki bu metod nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini oshiradi, balki ularning ijodiy va amaliy qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Muammoli ta'lim jarayonida o'quvchilar avvalo muayyan mavzu yoki muammo bilan tanishtiriladi. Shundan so'ng ular ushbu masalani hal etish maqsadida izlanish olib boradi, turli g'oyalarni muhokama qiladi hamda o'z fikr-mulohazalarini erkin ifoda etadi.

Mazkur metod o'quvchilarga mavzuni faqat yod olish orqali emas, balki chuqur tahlil qilish, yangi g'oyalarni sinab ko'rish, o'zaro fikr almashish va jamoaviy faoliyatda qatnashish orqali o'zlashtirish imkonini beradi. Natijada o'quv jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va faol ishtiroki yanada kuchayadi.

1. Muammoli ta'lim metodlarining mohiyati va asosiy prinsiplari

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilarga faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki ularni mustaqil fikrlashga, tanqidiy yondashuvni shakllantirishga hamda real hayotda uchraydigan muammolarni hal etishga tayyorlashni ham ko'zda tutadi. Shu jihatdan ta'lim jarayonida muammoli ta'lim metodlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur metod o'quvchilarning mustaqil o'rganishiga, bilimlarni amaliy faoliyat jarayonida sinab ko'rishiga hamda turli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishiga imkon yaratadi. Muammoli ta'lim metodlarining mohiyati, asosiy tamoyillari va qo'llash usullarini chuqur anglash ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Muammoli ta'lim an'anaviy o'qitishdan farqli ravishda tayyor bilimlarni berishga emas, balki o'quvchilarning muayyan muammoni hal qilish jarayonida bilimlarni mustaqil ravishda egallashiga asoslanadi. Bu jarayonda o'quvchilar ko'pincha kichik guruhlarda faoliyat olib borib, muammoni yechish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni izlash, ularni tahlil qilish va baholash kabi vazifalarni bajaradilar.

Muammoli ta'lim metodining muhim xususiyatlaridan biri shundaki, u o'quvchilarga faqat nazariy bilimlarni o'zlashtirish bilan cheklanib qolmasdan, ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmasini

ham rivojlantiradi. O‘quvchilar muammoni hal etish jarayonida turli manbalardan kerakli ma’lumotlarni topadi, ularni o‘zaro bog‘laydi va yangi bilimlar hosil qiladi. Natijada ularda tahlil qilish, solishtirish va xulosa chiqarish kabi muhim intellektual ko‘nikmalar shakllanadi.

Muammoli ta’lim metodlarining asosiy prinsiplari:

Faol o‘quvchi ishtiroki.

Muammoli ta’lim jarayonida o‘quvchilar passiv tinglovchi sifatida emas, balki faol ishtirokchi sifatida qatnashadilar. Ular berilgan muammo yoki vaziyat ustida mustaqil fikr yuritib, turli yechim variantlarini ilgari surishga harakat qiladilar. O‘qituvchi esa bu jarayonda yo‘naltiruvchi va maslahat beruvchi rolni bajarib, o‘quvchilarga muammoni tahlil qilish va yechim topish yo‘lida ko‘maklashadi.

Jamoaviy faoliyat.

Muammoli ta’lim metodining muhim jihatlaridan biri — o‘quvchilarni guruhlar shaklida ishlashga jalb etishdir. Bunday hamkorlik o‘quvchilarning o‘zaro muloqot qilish, fikr almashish hamda birgalikda qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Guruhda ishlash jarayonida o‘quvchilar turli nuqtai nazarlarni eshitish, ularni tahlil qilish va umumiy xulosaga kelish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu esa muammoni yanada chuqurroq anglashga yordam beradi.

Kontekst asosida o‘rganish.

Muammoli ta’limda o‘quvchilar ko‘pincha real hayotga yaqin bo‘lgan vaziyatlar yoki muammolar bilan ishlaydilar. Bu yondashuv o‘quvchilarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan bog‘lashga xizmat qiladi. Muammoni hal etish jarayonida ular turli manbalardan ma’lumotlar to‘playdi, ularni tahlil qiladi va olingan bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llashni o‘rganadi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.

Mazkur metod o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga alohida e’tibor qaratadi. O‘quvchilar muammoni hal qilish jarayonida turli yechim variantlarini solishtiradi, ularning afzallik va kamchiliklarini tahlil qiladi hamda eng maqbul yechimni tanlashga intiladi. Natijada ularda tahlil qilish, baholash va xulosa chiqarish kabi muhim intellektual ko‘nikmalar rivojlanadi.

Mustaqil o‘rganish.

Muammoli ta’lim metodida o‘quvchilar bilimlarni faqat o‘qituvchidan emas, balki o‘zaro hamkorlik orqali ham egallaydilar. Ular o‘z fikrlarini erkin bayon etadi, boshqalarning qarashlarini tinglaydi va muhokama jarayonida yangi bilimlarni o‘zlashtiradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarda mustaqil o‘rganish, o‘z ustida ishlash hamda mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Izlanish va muammoni hal qilish.

Muammoli ta’lim jarayonida o‘quvchilar o‘zlariga hali noma’lum bo‘lgan masalalarni yechish uchun izlanish olib boradilar. Ular yangi bilimlarni izlab topish, mavjud ma’lumotlarni tahlil qilish hamda ularni amaliy faoliyatda qo‘llashni o‘rganadilar. Mazkur jarayon o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantiradi, ijodiy yondashuvni shakllantiradi va yangi yechimlar taklif qilish imkoniyatini yaratadi.

Zamonaviy ta’lim tizimining asosiy maqsadi faqatgina bilim berish bilan cheklanmay, balki o‘quvchilarda amaliy ko‘nikmalarni ham rivojlantirishdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, muammoli ta’lim metodlari maktab ta’limini yanada samarali va interaktiv tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur metod o‘quvchilarga real hayotda uchraydigan muammolarni tahlil qilish, turli nuqtai nazarlarni baholash, yangi yechimlar ishlab chiqish hamda jamoaviy hamkorlikda faoliyat yuritishni o‘rgatadi.

Muammoli ta’lim metodlari o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa ta’lim sifatini oshirishga hamda o‘quvchilarning kelgusidagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam zamin yaratadi. Masalan, o‘quvchilar real hayotga yaqin bo‘lgan muammolarni hal qilish jarayonida turli variantlarni ko‘rib chiqadilar, har bir variantning afzallik va kamchilik tomonlarini tahlil qiladilar hamda ularni o‘zaro solishtirib, eng maqbul yechimni tanlashga harakat qiladilar. Bunday yondashuv o‘quvchilarga faqat

ma’lumotni qabul qilishni emas, balki uni tahlil qilish va baholashni ham o‘rgatadi. Tanqidiy fikrlash esa murakkab vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilishga yordam beradi va o‘quvchilarni kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni hal etishga tayyorlaydi.

Bundan tashqari, muammoli ta’lim metodlari o‘qitish jarayonini yanada qiziqarli va motivatsion tusga keltiradi. O‘quvchilar o‘zlarini qiziqtirgan muammolar ustida ishlaydilar, o‘z fikrlarini erkin bayon etadilar, guruhlarda hamkorlikda faoliyat olib boradilar hamda birgalikda yechimlar ishlab chiqadilar. Natijada, o‘quvchilarning ta’lim jarayoniga bo‘lgan qiziqishi ortadi va ular bilim olish jarayonida yanada faol ishtirok etadilar. Shuningdek, muammoli ta’lim metodlari o‘quvchilarning mustaqil ishlashga bo‘lgan intilishini kuchaytiradi hamda o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llashga undaydi.

Muammoli ta’limda matnlar bilan ishlashning asosiy yo‘nalishlari

- **Muammoli vaziyat yaratish**: O‘qituvchi matn asosida o‘quvchilarda ziddiyatli fikr uyg‘otadigan savol yoki topshiriq qo‘yadi.
- **Tanqidiy tahlil**: Ommabop matnlarni o‘qish jarayonida o‘quvchi ma’lumotlarni nafaqat qabul qiladi, balki ularni tahlil qilish va mulohaza yuritish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.
- **Nutqiy va mantiqiy faollik**: Ona tili va adabiyot darslarida notanish matnlar ustida ishlash o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga va o‘z qarashlarini asoslashga o‘rgatadi.

Himoyachi jigar (6-sinf)

Odam tanasini ulkan zavodga o'xshatish mumkin. Ovqatlanganimizda, yurganimizda, o'ylaganimizda, hatto uxlayotganimizda ham tanamizdagi milliardlab hujayralar tinimsiz ishlab turadi. Bu "zavod"ning eng katta va eng mehnatkash ishchisi nimaligini bilasizmi? Bu jigar. U insondagi eng katta ichki organ bo'lib, og'irligi 1,5 kg keladi. U bir vaqtning o'zida 500 dan ortiq vazifani bajaradi. Shifokorlar bejiz jigarni odam organizmining filtri deb atashmaydi. Chunki jigar ichimizga kirib qolgan turli zararli moddalardan bizni himoyalash uchun tinmay harakat qiladi. Tanadagi qon aylanishi inson hayotini ta'minlab turadi. Qon tana bo'ylab bir marta aylanganida tarkibidagi barcha foydali moddalarni sarflab bo'ladi.

"Jajji akademik" jurnalidan

"Metaforik transformatsiya laboratoriyasi" taqdim etiladi. Ushbu laboratoriya doirasida o‘quvchilar matndagi "filtr", "kimyoviy laboratoriya" va "mehnatkash ishchi" so‘zlarining nima sababdan aynan jigar a’zosiga nisbatan qo‘llanilganini til qonuniyatlari, ya’ni so‘z ma’nolarining ko‘chishi (metafora) va uslubiy ekspressivlik nuqtai nazaridan muammoli tahlil qiladilar. Natijada o‘quvchi matn tarkibidagi o‘xshatishlar orqali tilning ta’sirchanlik imkoniyatlarini baholash bilan birga, biologik tizimning qonuniyatlarini ham sinxron tarzda o‘zlashtirib, zamonaviy fanlararo integratsiya (STEM va STEAM yondashuvi) tamoyillariga muvofiq, dunyoning yaxlit ilmiy manzarasini o‘z ongida modellashtiradi.Grammatika va so‘z yasallishi sathi bo‘yicha darsga olib kiriladigan ikkinchi evristik topshiriq "Morfemik derivatsiya va matn muvozanati" deb nomlanib, uning doirasida o‘quvchilarga matn tarkibida faol ishtirok etgan ovqatlanganimizda, uxlayotganimizda, mehnatkash, shifokorlar, laboratoriya, foydali so‘zlari morfemik va semantik tahlil uchun obyekt qilib beriladi. Muammoli savol quyidagicha qo‘yiladi: Agar matndagi mehnatkash so‘zidan -kash affiksini, foydali so‘zidan esa -li affiksini olib tashlasak yoki ularning o‘rniga boshqa sinonimik morfemalarni qo‘llasak, matnning ommaboplik (publitsistik) jozibasi va semantik muvozanati qanday transformatsiyaga uchraydi? O‘quvchilar ushbu muammoning yechimini topish jarayonida so‘z yasovchi qo‘shimchalarning shunchaki mexanik element emas, balki matn mazmuni va uslubini shakllantiruvchi fundamental kognitiv birlik ekanligini anglab yetadilar va bu ularda fonematik eshitish hamda til sezgirligi malakalarini eng yuqori pedagogik normativlar darajasida taraqqiy ettiradi.Matnning amaliy-didaktik salohiyatini muammoli ta’lim doirasida yakuniy bosqichga olib chiqish uchun uchinchi topshiriq sifatida "Pragmatik va aksiologik keyslar metodikasi" ishlab chiqildi. Ushbu bosqichda 6-sinf o‘quvchilariga matndagi: "Agar shu kuni ko‘p ovqat yeganimizdan oshqozonimiz qiynalayotgan bo‘lsa, jigarimiz buni ham hisobga oladi" degan

gap kontekst qilib olinib, hayotiy-ekstremal muammoli vaziyat shakllantiriladi. Keys sharti: "Siz shifokor-valeologsiz, sizning qabulingizga kunlik ovqatlanish ratsionini buzgan va nosog‘lom turmush tarziga amal qiladigan o‘smir yoshdagi bemor keldi; ushbu matnda berilgan lingvistik va biologik ma’lumotlardan (100 litr qon tozalash, filtr funksiyasi) unumli foydalangan holda, bemorni ishontira oladigan, ommabop uslub talablariga javob beruvchi, ritorik murojaat va parallelizmlarga boy bo‘lgan da’vat xarakteridagi tavsiyanoma (matn) yarating". Mazkur evristik keys o‘quvchilarda shunchaki quruq grammatik qoidalarni yodlash an’anasidan butunlay voz kechgan holda, lingvistik bilimlarni real hayotiy va ijtimoiy sharoitlarga tatbiq eta bilish malakasini, ya’ni zamonaviy nutqiy hayotiy ko‘nikmalarni (soft skills) shakllantirishga xizmat qiladi va ona tili darsining tarbiyaviy hamda ijtimoiy-estetik qimmatini yuksaltiradi.Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining yangilangan dasturlari kontekstida ushbu 6-sinf matni bo‘yicha muammoli ta’lim tizimini to‘g‘ri modellashtirish maqsadida, o‘qituvchilar va darslik tuzuvchilar uchun mo‘ljallangan to‘rt bosqichli eksperimental o‘quv darsi algoritmi ishlab chiqildi. Darsning birinchi, ya’ni teoretik-kognitiv bosqichida o‘qituvchi ommabop uslubdagi matnlarning inson ongi va xulq-atvoriga ta’sir ko‘rsatish funksiyasini darsga olib kirsa, ikkinchi, ya’ni pragmalingvistik bosqichda o‘quvchilar matndagi sodda gaplar, sonlar va uslubiy birliklarning matn yaxlitligini ta’minlashdagi xizmatini muammoli tahlil qiladilar. Darsning uchinchi, evristik-ijodiy bosqichida yuqorida qayd etilgan shifokor-tavsiyanomasi keysi orqali o‘quvchilarning mustaqil ijodiy faoliyat tajribasi shakllantirilsa, to‘rtinchi — aksiologik bosqichda ona tili predmetiga oid bilimlar subyektiv munosabat shaklini olib, bolalarda o‘z tanasiga, salomatligiga, milliy til madaniyatiga hamda nutqiy etikaga bo‘lgan munosabatlar tizimi tarbiya darajasiga ko‘tariladi.

Tahlillar va empirik tadqiqotlar yakuni o‘laroq ta’kidlash joizki, 6-sinf darsligidagi ushbu tibbiy-biologik ommabop matn muammoli ta’lim dasturlarining talablariga kognitiv, pragmatik va lingvo-metodik jihatdan to‘liq va maqsadga muvofiq javob berishi ilmiy jihatdan asoslandi va u maktab bitiruvchilarining kelajakda axborot makonida to‘g‘ri adaptatsiya bo‘lishini hamda tilning barcha imkoniyatlaridan nutqiy faoliyatda unumli foydalanishini kafolatlovchi didaktik poydevor hisoblanadi.

10-sinf darsligidan olingan ommabop matn

11-Fanda sevgining o'z ta'rifi, xususiyatlari, hatto baholash mezonlari ham mavjud. Amerikalik psixolog Artur Aron o'z ilmiy tadqiqotida kishining kimgadir oshiq bo'lishi-bo'la olmasligini aniqlash mumkin degan xulosa beradi. Qizig'i shundaki, buni o'rtacha 90 soniyadan 4 daqiqagacha bo'lgan vaqt ichida amallasa bo'lar ekan. Olimning fikricha, bizga mos keladigan odamni topish uchun bir nechta asosiy xususiyat ko'zdan kechirilsa bas. Bu jarayonda tana "tili"ning roli juda yuqori, aniqrog'i, 55%. Bu shuni anglatadiki, miya potensial juftning tana harakatlarini tahlil qiladi va undan sizda qiziqish uyg'otadigan qandaydir javob signallarini izlaydi. Insonning harakatlari sizga qanchalik mos kelsa, siz uni sevib qolishingiz ehtimoli shunchalik yuqori bo'ladi. Ovoz va uning ohangi, shuningdek, chastotaning o'zgarishi ham muhim: jarayonda uning ulushi 38%. Qolgan 7% i o'sha kishining bayonotlariga, so'zlarni tanlashiga aloqador.

Matnning muammoli ta’lim dasturlariga mosligi ko‘rsatkichlari tahlili. Mazkur matn yuqori sinf ona tili ta’limi dasturlaridagi "Matn lingvistikasi", "Nutq madaniyati" va "Muloqot strategiyalari" bo‘limlarining muammoli talablariga ideal darajada ekvivalentdir. Buning fundamental sababi matnda keltirilgan muloqot ulushi proporsiyalaridir, chunki inson nutqiy faoliyatida verbal qismning atigi 7 foizni, paralingvistik (tana tili va ovoz ohangi) omillarning esa 93 foizni tashkil etishi haqidagi ilmiy fakt o‘smir yoshidagi o‘quvchining ongida kognitiv dissonans (ichki intellektual ziddiyat) hosil qiladi. Dastur talablariga ko‘ra, bu yoshdagi bolalar qat'iy didaktik qoliplarni inkor etishga moyil bo‘lganliklari sababli, sevgi, muloqot va shaxslararo attraksiya kabi ijtimoiy-psixologik muammolarning lingvistik darsga olib kirilishi darsning motivatsion ko‘rsatkichini eng yuqori darajaga olib chiqadi. Matn shunchaki axborot bermaydi, balki o‘quvchiga til tizimining inson hayotini tubdan o‘zgartira olish qudratini ("36 ta savol orqali yarim yildan keyin oila qurilgani" fakti

yordamida) ko‘rsatish orqali muammoli vaziyatni hayotiy realizm darajasida modellashtirish imkonini beradi.

Ushbu matnni muammoli ta’lim asosida o‘qitish va lingvistik muammoni yechish metodologiyasi. Mazkur materialni ona tili darsida muammoli texnologiya yordamida o‘qitish to‘rtta ketma-ket invariant bosqichda amalga oshiriladi. Birinchi bosqich — Lisoniy kolliziyani (ziddiyatni) shakllantirish: O‘qituvchi dars boshida matnni o‘qib eshittirgach, tayyor qoidalarni tushuntirish metodidan butunlay voz kechib, sinf oldiga fundamental muammoli savolni qo‘yadi: "Agar insonlararo emotsional bog‘liqlik va muloqot samaradorligida so‘zlarning, ya’ni til birliklarining ulushi atigi 7 foiz bo‘lsa, nima sababdan jamiyatda ona tili fanini o‘rganish va so‘z boyligini oshirish birinchi darajali ijtimoiy ehtiyoj hisoblanadi? Nega 55 foizlik tana tili va 38 foizlik ovoz ohangi so‘zsiz, ya’ni lisoniy yadrosiz o‘z-o‘zidan mustaqil muloqotni tashkil qila olmaydi?". O‘quvchilar bu bosqichda muammoning mohiyatini anglab, uni yechish uchun gipotezalar (farazlar) ishlab chiqishga kirishadilar.

Ikkinchi bosqich — Guruhlarda pragmalingvistik tadqiqot olib borish: O‘quvchilar kichik guruhlarga bo‘lingan holda matndagi Artur Aron tajribasini tahlil qiladilar va muammoning lingvistik yechimini qidiradilar. Guruhlar lisoniy tahlillar natijasida birinchi yechim formulasini topadilar: garchi so‘zning muloqotdagi ulushi 7 foiz deb ko‘rsatilgan bo‘lsa-da, u miqdoriy emas, balki konseptual-boshqaruvchi yadro (semantik boshqaruvchi) hisoblanadi, ya’ni paralingvistik vositalar (tana tili va ohang) lisoniy birliklar tomonidan shakllantirilgan kontekstual dasturning tashqi qobig‘idir; agar 7 foizlik so‘z tarkibi noto‘g‘ri yoki destruktiv tanlansa, ortdagi 93 foizlik tana tili va mayin ovoz muloqot muvaffaqiyatsizligini (kommunikativ inqirozni) to‘xtatib qola olmaydi.

Uchinchi bosqich — Sintaktik transformatsiya va uslubiy yechim: O‘quvchilar muammoning amaliy yechimini matnning til xususiyatlarini o‘zgartirish orqali isbotlaydilar. Darslikda ommabop uslubda berilgan "Insonning harakatlari sizga qanchalik mos kelsa, siz uni sevib qolishingiz ehtimoli shunchalik yuqori bo‘ladi" degan gapni o‘quvchilar matn ma’nosini saqlagan holda, 93 foizlik nonverbal komponentlarni lingvistik qonuniyatlar bilan tushuntiruvchi murakkab sintaktik va sof ilmiy-akademik matn ko‘rinishiga o‘tkazadilar; bunda o‘quvchilar tomonidan yaratilgan unikal ilmiy yechim matni quyidagicha shakllanadi: "Muloqot subyektlarining kinetik va paralingvistik harakatlarida funksional-determinatsion muvofiqlik yuzaga kelishi, kommunikativ xulq-atvorda affektiv bog‘liqlik hamda ijtimoiy-psixologik attraksiya ko‘rsatkichining dinamik o‘sishini ta’minlovchi yetakchi omildir".

Xulosa qilib shuni ta’kidlash kerakki, ushbu transformatsiya o‘quvchilarda funksional uslublar chegarasini ongli boshqarish malakasini shakllantiradi. O‘qituvchi o‘quvchilarga matndagi "36 ta tizimli savol" g‘oyasidan kelib chiqib, yakuniy pragmatik keysni topshiradi: "Bugungi raqamli jamiyatda yoshlar o‘rtasida eng ko‘p kuzatilayotgan virtual begonalashuv va muloqot inqirozini (gajetga qaramlikni) bartaraf etib, insonlar o‘rtasida jonli ma’naviy bog‘liqlikni qayta tiklay oladigan, ommabop-ta’sirchan uslub talablariga mos keluvchi 5 ta konseptual ritorik so‘roq gapdan iborat lisoniy algoritm (savollar tizimi) ishlab chiqing". O‘quvchilar ushbu keysni jamoaviy yechish jarayonida ona tili fanining shunchaki qoidalar yig‘indisi emas, balki ijtimoiy munosabatlarni, insonlar hayotini va jamiyatni o‘zgartiruvchi proaktiv hayotiy ko‘nikma (soft skills) ekanligini anglab yetadilar, bu esa ona tili ta’limi mazmunini to‘g‘ridan-to‘g‘ri yuksak tarbiya va sotsializatsiya darajasiga ko‘taradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug‘ati. – Toshkent, 2002.
2. Mahmudov N. Ona tili ta’limi mazmuni va uni modernizatsiyalash muammolari. – Toshkent: Fan, 2017. – 120 b.
3. Safarov Sh. Pragmalingvistika. – Toshkent: Fan, 2021. – 280 b.

4. Safarova R. va boshq. Yangi avlod darsliklarini yaratishning ilmiy-metodik asoslari. – Toshkent: Noshir, 2019.
5. Sayfullayeva R. va boshq. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.
6. Sirojiddinov Sh. O‘zbek tili uslubshunosligi. – Toshkent, 2012.
7. Valgina N.S. Teoriya teksta. – Moskva, 2003.